

ועדת האתיקה להערכת מחקרים עם בני אדם
Research Ethics Committee

14.5.2026

צ'ק ליסט לבחינת בקשה לאישור אתי למחקר

רשימה זו נועדה לעזור לשקול את ההיבטים האתיים במחקר הנדון, זהו כלי למיפוי מורכבויות אפשריות במחקר והוא אינו נותן דווקא את הפתרונות למורכבות, שהינם כמובן תלויי ניואנס מחקרי ספציפי. יש לזכור שהרשימה לא ממצה או רלוונטית לכל מחקר ומחקר, ובכל בקשה עשויות לעלות שאלות נוספות/אחרות.

כללי

- מה פוטנציאל הנזק/חוסר נוחות למשתתפי המחקר? כאב, אי נוחות, מתח? איך זה ימוזער/טופל/יבוהל?

כמעט כל מחקר הכולל משתתפים יהיה בעל פוטנציאל מסוים לנזק פיזי או פסיכולוגי ויש להכיר בסיכון.

האם לחוקר הראשי מיומנויות מתאימות, או צורך למחקר יועץ או הופנה לגורמי תמיכה בעלי מיומנויות מתאימות לזיהוי נזק והתייחסות אליו לאחר שקרה?

- האם/כמה יש סיכוי שהמחקר ינפק תוצאה בעלת ערך? האם הדגימה מספקת לניפוק מידע בעל ערך מדעי? האם היא מופרזת?
- המטרה איננה לערוך סקירה מתודולוגית, אך המחקר צריך להיות בעל ערך מספיק כדי להצדיק את הזמן והמאמץ שתורמים המשתתפים.

- האם היתרונות הפוטנציאליים של המחקר מתאזנים מול הסיכונים הפוטנציאליים למשתתפים לגבי המשתתפים:

- כיצד תתקבל הרשאה לגישה או גישה למשתתפים? כיצד יגויסו?
- מה הם הקריטריונים להכללה/הדברה למשתתפים? האם אלו מתאימים?
- כיצד תתקבל הסכמה? האם שיטה זו מתאימה? האם החוקר יכול להיות בטוח שהמשתתפים יכולים לתת את הסכמתם מדעת ללא כפייה?
- הסכמה מדעת בכתב לא בהכרח נדרשת בכל המקרים, אבל אם לא ניתן להשיגה בכתב חייבת להיות סיבה טובה לכך.

ועדת האתיקה להערכת מחקרים עם בני אדם Research Ethics Committee

• האם החוקר עשוי לחשוף או להתקל בבעיות כלשהן (findings incidental) שמחייבות תגובה? כיצד יטפל החוקר במקרה כזה?

- למשל פעילות לא חוקית של המשתתף או אחרים, מחלה או פגיעה מהם המשתתף סובל וכו'.

• האם המשתתפים מסוגלים לפרוש מהמחקר מרצונם וכיצד זה ייעשה?
• האם ניתן למשתתפים תגמול על השתתפותם? האם הוא מתאים? האם הקריטריונים לקבלתו ברורים למשתתפים?
תגמול גבוה מידי עלול ליצור לחץ בלתי סביר להשתתפות, אך גם נמוך מידי עשוי להיות בעייתי

• האם המשתתפים פגיעים/רגישים או עלולים להיות כאלו? האם קיימת התייחסות לכך בפרוטוקול?
רגישות יכולה להיות בגלל מצב קבוע (למשל חוסר כשירות) או בגלל נסיבתי - כלומר בגלל המצב שבו המשתתפים נמצאים, למשל מבקשי מקלט, פליטים, אסירים.

לגבי הנתונים

• אילו אמצעים ננקטו כדי להבטיח אנונימיות, סודיות מידע אישי הנוגע למשתתפי המחקר? האם אלו מתאימים למחקר? האם אלה מציאותיים?
• למי תהיה גישה לנתונים?
• כמה זמן יישמרו נתונים/הקלטות/דגימות? האם זה לוקח בחשבון כל שימוש עתידי המיועד?
• איך הם יאוחסנו?
• כיצד מנוהלת אבטחת המידע במחקר?
מבחינת מקום האכסון של הנתונים; אפליקציות בהן נעשה שימוש לסקר, תמלול, ניתוח איכותני....
אם ייעשה שימוש בכלי עיבוד מבוססי בינה מלאכותית, איזה הגנות יינקטו?

מסמכים תומכים

• האם בבקשה כלולים מסמכים תומכים רלוונטיים? (למשל דפי מידע, טפסי הסכמה, מודעת גיוס, לוחות זמנים לראיונות או מדריכים בנושאי ראיונות, שאלונים וכו')
• האם החומר למשתתפים מלא, ברור ונקי ממונחים טכניים, ז'רגון וקיצורים ככל האפשר כדי לאפשר למשתתפים לתת את הסכמתם המושכלת ה'מלאה' לקחת חלק במחקר?

ועדת האתיקה להערכת מחקרים עם בני אדם
Research Ethics Committee

- האם החומרים מתאימים לקהל המיועד (למשל ילדים וצעירים)?
- האם ברור למשתתפים בדף ההסבר/הסכמה:
- למה מבקשים מהם להצטרף (מה כללי ההחלטה/ההחלטה)?
- האם הנתונים שלהם יהיו אנונימיים / חסויים / מצטברים?
- איך לסגת?
- מה מבקשים מהם ולמה הם תורמים?
- למה ישמשו הנתונים שלהם וכל שימוש עתידי אפשרי?
- כיצד ינוהלו הנתונים?
- איך להתלונן אם הם רוצים לעשות זאת?
- מי מוביל את המחקר וכיצד ליצור איתם קשר?
- האם הם ו/או אחרים יקבלו נתונים/תוצאות של מבדקים?
- האם עשויות לקום במחקר חובות דיווח חוקיות?

שיקולים כלליים

- האם יש מספיק פירוט בבקשה?
- האם ישנם פערים, אי בהירות או אי ודאות ברורים לגבי האופן שבו יתבצע המחקר?
- האם יש התייחסות מספקת לכבודם, זכויותיהם, בטיחותם ורווחתם של המשתתפים?
- האם החוקר יהיה בטוח? האם ישנם סיכונים לצוות המחקר? כיצד ינוהלו?
- האם למחקר יש השלכות על המוניטין של האוניברסיטה?